

УДК 617 (092) ТОМАШЕВИЧ В.Ц.

**М.В. Трофімов,
С.І. Баранник,
С.О. Мунтян,
В.П. Кришень**

ПРОФЕСОР ВІНСЕНТ ЦЕЗАРЕВИЧ ТОМАШЕВИЧ – ЗАСНОВНИК КАФЕДРИ ЗАГАЛЬНОЇ ХІРУРГІЇ (до 140-річчя від дня народження)

*ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»
кафедра загальної хірургії
вул. Дзержинського, 9, Дніпропетровськ, 49044, Україна
SE «Dnipropetrovsk medical academy of Health Ministry of Ukraine»
Department of general surgery
Dzerzhinsky str., 9, Dnipropetrovsk, 49044, Ukraine
e-mail: dsma@dsma.dp.ua*

У цьому році відзначається важлива подія – 100-річчя заснування нашого закладу, за якою наступають аналогічні ювілеї створення опорних кафедр вузу. У 2018 році буде відзначати 100-річний ювілей кафедра загальної хірургії. Це не тільки визначна подія, але й підсумок роботи кафедри за сторічний період. У цей час згадують не тільки досягнення і внесок у розвиток національної і світової науки. Великої пошани потребують засновники кафедри, люди, які перші заклали фундамент і створили умови для подальшого її становлення і розвитку. У цій статті ми згадуємо внесок професора Вінсента (Ві-

кентія) Цезаревича Томашевича не тільки у створення нашої кафедри, але й організацію і перші кроки становлення нашої академії [1-3]. Багато років було мало відомо про його життєвий шлях і внесок у світову науку. Навіть після згадок в опублікованій літературі тривалий час значилось – «роки життя невідомі». Активна група співробітників кафедри загальної хірургії визначила для себе за необхідне відновити основні етапи життя і діяльності засновника нашої кафедри. Цьому сприяла кропітка робота з вітчизняними й закордонними літературними джерелами, дружні зв'язки з польськими колегами Варшавської медичної академії та Медичної академії м. Лодзь. Було не тільки визначено справжнє ім'я засновника нашої кафедри, але й

встановлені дати його життя, визначений його нелегкий творчий і організаторський шлях у медицині в нашій державі та після повернення на історичну батьківщину. До того ж, у цьому році виповнюється 140 років від дня його народження. Результати нашої пошукової й аналітичної роботи ми представляємо у цій ювілейній статті.

Вінсент Цезаревич Томашевич народився 5 квітня 1876 року в передмісті м. Могилів. Його батьком був Цезар Томашевич, начальник залізничної станції Грязі, який був департований з Польщі до Росії як учасник повстання 1863

року. Мати – Ізабель Полевська. Батько В. Томашевича був сином лікаря і мріяв дати медичну освіту синові. Тому після закінчення середньої школи Вінсент вступив на медичний факультет Московського університету, де навчався з 1894 по 1900 р. Після закінчення університету обрав посаду повітового лікаря у с. Пісковатка Тамбовської губернії. З початком роботи молодий лікар виявив неабияку схильність до хірургії. Його мрія була опанувати хірургію й удосконалити свої хірургічні навички, що можна було зробити в хірургічних клініках того часу. Він спробував вступити до ад'юнктури в клініку професора Клейна (Відень, Австрія), проте, через небажання адміністрації університету брати на роботу поляків, вимушений був

продовжити роботу як дільничний лікар у Липецькому повіті Тамбовської губернії. У 1901 році він отримав можливість стажуватися в хірургічній клініці Харкова під керівництвом професора Пеского. Після року стажування його, як здібного організатора і фахівця, було призначено на посаду головного лікаря земського госпіталю в Маковрово.

У червні 1904 року В. Томашевича було мобілізовано як військового лікаря до лав російської армії і направлено в Манчжурію для участі в російсько-японській війні. Демобілізований наприкінці 1905 року з армії, молодий лікар у 1906 році, нарешті, отримав змогу проходити піврічне стажування з хірургії у клініці професора Роуса в Лозанні (Швейцарія). Після повернення в Росію В. Томашевич поступає на роботу в III Московську хірургічну клініку, якою тоді керував професор П.І. Дьяконов. Клініка на той час посідала провідне місце й була активним проповідником питань асептики й антисептики. Під час роботи в хірургічній клініці він багато оперує, збільшуючи хірургічну майстерність, вивчає різні напрямки хірургії, займається наукою. Його приваблює кістково-пластична хірургія, лікування гнійних ран, урологія та інше. Проведені дослідження з вивчення туберкульозного ураження стегнового суглоба у 138 хворих та наслідків їх лікування стали основою блискуче захищеної дисертації «О бугорчатке тазобедренного сустава». Після її захисту В.Ц. Томашевич отримує звання доктора медицини [4].

З 1908 року він працює головним лікарем шпиталю у м. Суми (тоді Харківської губернії). Під час Першої світової війни, у жовтні 1915 року, був запрошений на посаду головного лікаря Феодосійської лікарні (Крим). У 1916 році він прибув до Катеринославської губернії. Доктор медицини В.Ц. Томашевич був одним з організаторів медичного університету в Катеринославі. З 1917 по 1920 р. обіймав посаду декана медичного факультету, а в 1918 р. став засновником кафедри загальної хірургії.

Кафедра загальної хірургії Катеринославського державного медичного інституту була організована у вересні 1918 року. Вона була розташована на базі колишньої губернської земської лікарні і займала хірургічне відділення на 25 ліжок. Лекції читали у вестибюлі головного корпусу, в якому була клініка, або в одній з палат сусіднього корпусу, а також у лікарняній церкві, яка знаходилась на 2-му поверсі головного корпусу. Пізніше церкву було закрито і приміщення переобладнали під аудиторію.

Штат кафедри складала 3 асистенти і 5 ординаторів, серед яких слід відзначити Д.А. Василенко, майбутнього професора і керівника кафедри загальної хірургії (1951-1961 рр.). Професор В.Ц. Томашевич одночасно був і головним лікарем закладу, тому мав можливість використовувати своє положення для організації кафедри (благоустрій приміщень, збільшення кількості ліжок, штату тощо). Він приділяв багато уваги якості лекцій, ретельно готувався до них, використовував новітні досягнення науки й досвід, отриманий протягом Російсько-японської та Першої світової війн. 24 лекції з основ хірургії з урахуванням перебігу і лікування інфікованих ран, які він читав протягом 1918-1919 рр., були видані в 1921 р. у вигляді підручника під назвою: "Лекції по хірургічній патології і терапії". Значну увагу на кафедрі приділяли і практичним заняттям, які проводили за типом курації хворих студентами IV курсу з ретельним написанням історії хвороби.

Щотижнево по суботах, у вечірній час, у квартирі професора за чашкою чаю проводили клінічні конференції, на яких обговорювали навчальну, лікувальну роботу за тиждень, і проводили обговорення лекцій професора. Доповідав кожний співробітник. Після обговорення питань приймали відповідні рішення. Обходи в клініці проводили 3 рази на тиждень і 3 дні на тиждень були операційними. Професор В.Ц. Томашевич багато оперував сам і навчав інших. Наукова робота базувалась також на проведенні наукових конференцій разом із трьома хірургічними клініками, іноді із залученням патологоанатомів і мікробіологів. На конференціях проводили ретельне вивчення клінічних випадків.

Клініка займалася питаннями лікування ран (широко використовували метод постійного зрошення ран), оперативним лікуванням кістково-суглобового туберкульозу. За період роботи в Катеринославському медичному інституті професором В.Ц. Томашевичем, крім підручника, було опубліковано 28 наукових праць і видано монографію «Наука о ранах и их лечении» [1,3].

Наприкінці 1922 року у складі групи інтелігенції польської національності, яку очолив професор Владислав Едмундович Дзержинський, після отримання Польщею незалежності, виїхав з родиною на батьківщину і прибув до Варшави. Проте, після невдалих спроб отримати роботу у Варшавському університеті, у жовтні того ж року він починає працювати за контрактом лікарем-хірургом у лікарні Грудзіадз (м. Лодзь). У квітні 1925 року був призначений на посаду замісника міської лікарні у Лодзі і стає одним з провідних організаторів Соціального лікувального

фонду м. Лодзь. Він багато оперує, консультує хворих у клініках і лікарнях, займається викладацькою діяльністю. У 1938 році стає членом Місцевого організаційного комітету Університетського коледжу лікарів у м. Лодзь, діяльність якого була припинена з початком Другої світової війни [5-7].

9 листопада 1939 р. професора В. Томашевича було заарештовано разом із п'ятдесятьма іншими відомими мешканцями м. Лодзь як заручника, в межах так званої примусової дії проти місцевої інтелігенції, яку проводило місцеве гестапо. У концентраційному таборі він примушений був працювати в якості лікаря. Разом з іншими в'язнями табору був відправлений на завод Семюеля Аббе, але 16 січня 1940 року його було відпущено. Після звільнення, не очікуючи наступних репресій, він з родиною вирушає до Варшави, де працює під чужим ім'ям різноробочим у господарчій крамниці.

Під час Варшавського повстання професор В. Томашевич стає організатором медичної допомоги пораненим. Після придушення повстання у жовтні 1944 року знову потрапляє до концентраційного табору у Прушкуве, з якого був звільнений через старість [8-12].

Після Другої світової війни професор В. Томашевич є одним із засновників університету в Лодзі (11 червня 1945 р.) і стає деканом медичного факультету в університеті. З 27.07.1945 р.

В. Томашевич був призначений керівником III кафедри хірургічних хвороб, яку очолював до 1959 року. Активна робота на цій посаді разом із провідними професорами факультету дала свої позитивні наслідки і 24 жовтня 1949 року на базі зазначеного факультету в Лодзі було створено медичний університет. У 1954 році В.Ц. Томашевич отримав звання професора хірургії. Крім активної діяльності в університеті, ним був заснований Центр наукових досліджень захворювань периферичних судин у м. Гіндек Здруй [13-16].

Фахова і наукова діяльність В. Томашевича поєднувалась із активною громадською. Активіст Демократичної партії, він був депутатом останньої довоєнної сесії Ради м. Лодзь, а після війни протягом 10 років був членом Президії національної Ради м. Лодзь. Нагороджений орденом Прапора Праці першого класу і Золотим Хрестом за заслуги [18-19].

Помер професор В.Ц. Томашевич 4 червня 1965 року. Похований на Центральному міському цвинтарі м. Лодзь.

Після смерті професора було видано його автобіографічні спогади, які містили багато цікавої й актуальної інформації про організацію соціальної медичної допомоги у м. Лодзь та створення медичного університету в Катеринославі. На його честь на будівлі медичного університету встановлена пам'ятна дошка. Його ім'ям названа вулиця у м. Лодзь та маєток Реткіня [20].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дніпропетровська державна медична академія. Історія. Сучасність. Особистості / під заг. ред. Г.В. Дзяка. – Харків: Кроссроуд, 2011. – 364с.
2. 85 років. Дніпропетровська державна медична академія / за ред. Г.В. Дзяка. – Дніпропетровськ: РВА “Дніпро-ВАЛ”, 2001. – 816с.
3. Професори: Бібліографічний довідник професорів ДДМА / упорядник О.В. Люлько. – Дніпропетровськ: Пороги, 2002. – 318с.
4. Шахбазян Е.С. П.И. Дьяконов / Е.С. Шахбазян. – Москва: ГИМед литературы 1951. – 178с.
5. Archiwum Akademii Medycznej w Łodzi, akta personalne [prof. W. Tomaszewicza] nr 717.
6. Łódź w Ilustracji (ilustrowany dodatek niedzielny do “Kuriera Łódzkiego”), 13 VII 1930, nr 29, s. 1 (w gronie uczestników międzynarodowego zjazdu komunikacji miejskiej, zwiedzających szpital Kasy Chorych w Łodzi im. I. Mościckiego)
7. Muzeum w Pabianicach, sygn. 314/28 (karykatura dr W. Tomaszewicza wykonana 14 I 1940 r. przez współwięźnia obozu przejściowego na Radogoszczu (w fabryce S. Abbego) – Czesława Molendę).
8. “Dziennik Łódzki” 11 III 1946, nr 70, s. 3 (obszerny życiorys + portret rysunkowy).
9. „Dziennik Łódzki”, 27 III 1946, nr 86, s. 6.
10. Kleszczelski Arno, Profesor Wincenty Tomaszewicz, sylwetka uczonego i społecznego działacza. [w:] "Polski Przegląd Chirurgiczny", 1959, nr 12, ss. 1281 - 1282.
11. Rapalski Stanisław, Byłem w piekle. Wspomnienia z Radogoszcza. Łódź 1960 (wyd. 1), s. 27-30; Łódź 1963 (wyd. 2), s. 27-30, 130, Łódź 1969 (wyd. 3), s. 34-37, 163.
12. Tomaszewicz Wincenty, Ze wspomnień lekarza. – Warszawa, 1965.
13. “Głos Robotniczy”, 5-6 VI 1965, nr 132, s. 2 (pośmiertny życiorys oraz nekrologi).
14. “Dziennik Łódzki”, wyd. A, 6-7 VI 1965, nr 134, s. 2 (pośmiertny życiorys oraz nekrologi).
15. “Dziennik Łódzki”, wyd. A, 8 VI 1965, nr 135, s. 2 (art. pt. Pogrzeb prof. dr W. Tomaszewicza)
16. Czerucki Władysław, Prof. dr Wincenty Tomaszewicz. [w:] Polski Przegląd Chirurgiczny", 1966, nr 5, ss. 161 - 163.

17. Fijałek Jan, Indulski Janusz, Do zagadnienia genezy wyższej uczelni lekarskiej w Łodzi. [w:]. // *Zdrowie Publiczne*. – 1969. – N 6. – SS. 520-521.

18. "Annales Academiae Medicine Lodzensis", Tom XIII, Supplement 6: Dwadzieścia pięć XXV lat Akademii Medycznej w Łodzi. – Łódź, 1970. – SS. 209, 215, 220, 415, 419, 453, 459.

19. Kasznicki Jerzy, Prof. Wincenty Tomaszewicz (1876-1965). [w:] "Archiwum Historii Medycyny". – Warszawa, 1974. – T. XXXVII, zes. 3.

20. "Annales Academiae Medicine Lodzensis", Szpital Kliniczny Nr 1 im. Norberta Barlickiego Akademii Medycznej w Łodzi, 1930 - 1980. – Łódź, 1980. – T. XXI, Supl. 20.

REFERENCES

1. Dzyak GV. [Dnipropetrovsk State Medical Academy. History. Modernity. Personalities]. Kharkiv. Crossroad. 2011;364. Ukrainian.

2. Dzyak GV. [Dnipropetrovsk State Medical Academy is 85 years]. Dnipropetrovs'k. RVA "DniproVAL". 2001;816. Ukrainian.

3. Lyul'ko OV. [Professors: bibliographic guide of professors DSMA]. Dnipropetrovs'k. Porohy. 2002;318. Ukrainian.

4. Shachbazyan ES, Dyakonov PI [E.S. Shachbazyan]. Moskva. GIMed literatury. 1951;178. Russian.

5. [Archiwum Akademii Medycznej w Łodzi, akta personalne. prof. W. Tomaszewicza]. N 717. Polish.

6. Łódź w Ilustracji ilustrowany dodatek niedzielny do „Kuriera Łódzkiego” (w gronie uczestników międzynarodowego zjazdu komunikacji miejskiej, zwiedzających szpital Kasy Chorych w Łodzi im. I. Mościckiego)]. 1930;29:1. Polish.

7. [Museum Pabianice, sygn. 314/28] (karykatura dr W. Tomaszewicza wykonana 14 I 1940 r. przez współwięźnia obozu przejściowego na Radogoszczu (w fabryce S. Abbego). Czesława Molendę. Polish.

8. "Dziennik Łódzki" [(comprehensive CV + portrait drawing)]. 1946;70:3. Polish.

9. "Dziennik Łódzki". 1946;86:6. Polish.

10. [Kleszczelski Arno, Professor Vincent Tomaszewicz silhouette scholar and social activist]. "Polski Przegląd Chirurgiczny". 1959;12:1281-82. Polish.

11. Rapalski Stanisław, Byłem w piekle. [Memories of Radogoszcza]. Łódź (wyd. 1). 1960:27-30; Łódź (wyd. 2). 1963:27-30, 130, Łódź (wyd. 3). 1969: 34-37. Polish.

12. Tomaszewicz Wincenty. [From the memoirs of doctor]. Warszawa; 1965. Polish.

13. ["Voice of Workers" posthumous biography and obituary]. 1965;132:2. Polish.

14. "Dziennik Łódzki", wyd. A, 1965;134:2. Polish.

15. "Dziennik Łódzki", [wyd. A posthumous biography and obituaries (funeral of Prof. Dr. W. Tomaszewicz)]. 1965;135:2. Polish.

16. Czerucki Władysław, Prof. dr Wincenty Tomaszewicz. "Polski Przegląd Chirurgiczny". 1966;5:161-63. Polish.

17. Fijałek Jan, Indulski Janusz, [To the question of the origins of the university medical in Lodz]. "Zdrowie Publiczne". 1969;6:520-21. Polish.

18. "Annales Academiae Medicine Lodzensis", Tom XIII, Supplement 6: Dwadzieścia pięć. XXV lat Akademii Medycznej w Łodzi. Łódź. 1970;209, 215, 220, 415, 419, 453, 459. Polish.

19. Kasznicki Jerzy, Prof. Wincenty Tomaszewicz (1876-1965). "Archiwum Historii Medycyny", Warszawa, 1974;XXXVII(3). Polish.

20. "Annales Academiae Medicine Lodzensis" Szpital Kliniczny Nr 1 im. Norberta Barlickiego Akademii Medycznej w Łodzi, 1930-1980. Łódź. 1980;21(20):17-19. Polish.

Стаття надійшла до редакції
24.03.2016

